

והיינו, שמצבו כעשיר או כעני בשעה שמטהרו הכהן על ידי שתי הציפורים [שבוע ימים לפני הבאת הקרבן] – הוא הקובע אם יביא קרבן עשיר או עני.

ואי סבר שמואל [דאוקי לרבי יהושע דאמר יכתוב נכסיו לאחר בשקרב אשמן] כרבי שמעון, דאמר חטאת קבעה [ולכן אם הקריב אשם כשהוא עשיר הוא יכול עדיין להביא קרבן חטאת של עני] – אמאי אוקי שמואל בשקרב אשמו של המת ושל החי?

והרי אף על גב דלא קרב אשם של החי נמי יש לו אפשרות להקריב אשם. כי ניתי אחר! שיכול להביא בהמה אחרת ולהקריבה כאשם בתנאי, מבלי לחשוש שמא קרבן האשם שהקריב המת היה הקרבן שלו ונמצא שמביא עתה חולין לעזרה.

דחא שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר: לייתי לקרבן, ולתני שיכול להתנות על הקרבת אשם מספק! ואם כן גם כאן יכול הוא להביא בהמה, ולהתנות: אם קרבן האשם שכבר קרב היה של חברי הרי קרבן זה הוא קרבן אשם שלי. ואם אותו קרבן שכבר הוקרב היה קרבן אשם שלי הרי קרבן זה הוא קרבן שלמים⁽⁹⁵⁾.

דתניא: אמר רבי שמעון: מי שהיה ספק מצורע, הרי הוא מטהר עצמו שבעת ימים מספק, וטובל ביום השביעי, ולמחרת טהרתו מספק, שהוא יום הבאת קרבנותיו, מביא אשמו ולוגו עמו, ומעמידו לאשמו בשער ניקנור, ומתנה עליו, ואומר: אם מצורע הוא – הרי אשמו ולוגו עמו. ואם לאו – אשם זה יהא שלמי נדבה! ואותו אשם טעון ב-ו שתהא שחיטתו בצפון.

וטעון מתנת כהונות על אוזנו הימנית ועל בהן ידו ורגלו הימנית מספק כחומר קרבן אשם.

וטעון נמי סמיכה ונסכים ותנופה וזחה ושוק מספק כחומר קרבן שלמים⁽⁹⁶⁾.

ונאכל לזכרי כהונה, ליום ולילה בלבד, כחומר קרבן אשם!

ולא הודו לו חכמים לרבי שמעון שמצורע ספק מביא קרבן מספק ומתנה עליו – מפני שמביא קדשים לבית הפסול! שהרי יתכן שהקרבן הוא שלמים, ומספק הוא נוהג בו חומר של אשם ואינו אוכלו אלא רק ליום ולילה ולא לשני ימים ולילה, ונמצא שממעט

שחיטתו, שהאשם נשחט בצפון העזרה, והשלמים יכולים להשחט בכל מקום. וכמו כן חלוקים הם בכך שהשלמים טעונים תנופת חזה ושוק ונאכלים לכל אדם לשני ימים ולילה אחד. והאשם אינו טעון תנופת חזה ושוק ונאכל לזכרי כהונה ליום ולילה, ולענין סמיכה ונסכים יבואר לקמן.

96. ברש"י מבואר, שאין אשם טעון סמיכה.

י"ד ל"ב] והמלמד על הזמן הקובע את סוג הקרבן שביא. לדעת רבי שמעון "בטהרתו" היינו דבר המכפרו, וזהו חטאת. ולדעת רבי יהודה "בטהרתו" היינו דבר המטהרו מטומאתו, והם הציפורים שמביא שבוע קודם לקרבנותיו. רש"י.

95. קרבן השלמים והאשם שוין בזריקת דם למזבח, "שתי מתנות שהן ארבע", וניתנים למטה מחוט הסיקרא. וחלוקים הם במקום

זמן אכילתו, ושורף את מה שנותר אחר יום ולילה, על אף שמותר לאוכלו עוד יום אחד.

ומתוצת הגמרא: **שמואל סבר לה כרבי שמעון בחדא**, דאשם לא קבע.

ופליג עליה **בחדא**, וסבר שאין מביאין אשם בתנאי.

שלשה דברי אגדה:

א. **כתוב אחד אומר "כי לא אחפוין במות המת"**, וכתוב אחד אומר **"כי חפין ה' להמתם"**!

אמר להם: **כאן — בעושיין תשובה, כאן — בשאיין עושיין תשובה.**

ב. **כתוב אחד אומר "כי לא ישא פנים ולא יקה שוהד"** וכתוב אחד אומר **"ישא ה' פניו אליו"**?

אמר להם: **כאן — קודם גזר דין, כאן — לאחר גזר דין.**

ג. **כתוב אחד אומר "כי בחר ה' בציון"**.

ו**כתוב אחד אומר "כי על אפי ועל חמתי היתה העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה עד היום הזה"**!

אמר להם: **כאן — קודם שנשא שלמה את בת פרעה, כאן — לאחר שנשא שלמה את בת פרעה.**

שלשה דברי בורות:

א. **אשתו של לוט שנהייתה לנציב מלח — מהו שתטמא?**

אמר להם: **מת מטמא, ואין נציב מלח מטמא** (97).

ואשם זה סומכים עליו משום ספק שלמים. ואולם התוספות הוכיחו מהגמרא בזבחים [ל"ג] שלדעת כולי עלמא אשם מצורע טעון סמיכה אלא נחלקו אם היא מדאורייתא או מדרבנן. ולפיכך פירשו התוספות, מאחר שסמיכתו מדרבנן, ושונה היא מסמיכה דאורייתא, שנעשית בכל כוח הסומך, אלא נעשית בשימת היד בעלמא [שלא יעבור על איסור "עבודה בקדשים"] נקטה המשנה "סמיכה". [והוסיף בתוס' הרא"ש שלמאן דאמר סמיכת אשם מצורע דאורייתא, נקטה הבריייתא "סמיכה" אגב שדרך התנא לנקוט בכל מקום סמיכה עם נסכים ותנופה. ועוד כתב, הטעם שתקנו סמיכה למאן דאמר סמיכתו מדרבנן, כדי שלא יהא שונה משאר קרבנות האשם שצריכים סמיכה]. והוסיפו התוס', הטעם שנקטה הבריייתא "נסכים" אף על פי שאשם מצורע טעון נסכים כשלמים, להדגיש

ששונה אשם מצורע משאר האשמות שאינם צריכים נסכים.

97. א. **המהרש"א** בחידושי אגדות מבאר שאנשי אלכסנדריא נטו אחר דעת הפילוסופים [ולפיכך מכנה הגמרא את דבריהם כ"דברי בורות" שהיו בורים בחכמת היצירה]. ולפיכך עלה בדעתם שאשת לוט, אף על גב שהפכה לנציב מלח, זהו רק בצורה החיצונית של החומר, אבל מהות החומר הוא בשרה, ולפיכך חשבו שיש לה לטמאות ככל מת. והשיבם רבי יהושע שהקב"ה משנה את הטבע לגמרי כאילו היא בריאה חדשה, ואין כאן טומאת מת כלל. וכיוצא בזה טעו בשאלתם על בן השונית, שלדעתם גופו מת, ואילו החיים אשר לו על ידי אלישע אינם אלא מקריים וחיצוניים אבל גופו נחשב כמת. והשיבם רבי יהושע שיש בכח

ב. בן שונמית שהחיה אלישע מהו שיטמא כשחי?

אמר להן: מת מטמא, ואין חי מטמא⁽⁹⁸⁾.

ג. מתים כשיחיו לעתיד לבא — האם צריכין הזאה שלישי ושביעי, או אין צריכין?

אמר להן: לכשיחיו — נחכם להן.

איכא דאמרי: לכשיבא משה רבינו עמהם הוא יענה על כך.

שלשה דברי דרך ארץ:

א. מזה יעשה אדם ויחכם?

אמר להן: ירבה בישיבה, וימעט בסחורה.

אמרו: הרבה עשו כן ולא הועיל להם!

אלא: יבקשו רחמים ממני שהחכמה שלו. שנאמר "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה".

תני רבי חייא: משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, ומשגר לאוהביו ממה שלפניו. כך הקב"ה מעניק לאוהביו חכמה מאוצר מיוחד ולא מהמקום שמעניק לשאר אנשים⁽⁹⁹⁾.

השונמית אם הוא צריך הזאה שלישי ושביעי, משום שהיה פשוט להם שאין הוא צריך הזאה, מה שאין כן במתים לעתיד לבוא, שהפסוק מעיד "וזרקתי עליכם מים טהורים", לגביהם הסתפקו אנשי אלכסנדריא אם דבר זה נעשה משום הזאת שלישי ושביעי. והקשה על זה החכמת בצלאל, אם מתים לעתיד לבוא מחויבים בהזאה, מדוע שכן השונמית לא יחויב בהזאה, ומאי שנא? והמהרש"א בחידושי אגדות תירץ על קושית התוספות שכוננת אנשי אלכסנדריא היתה לשאול על המתים שנטמאו בעוה"ז קודם פטירתן לעתיד לבוא כשיחזרו לחיים האם טומאתן פקעה מחמת שבשר גופן נתעכל או שמאחר שנטמאו מחיים נטמאה נשמתן ולפיכך צריכין הזאה, ולפיכך לא שאלו על בן השונמית שנטמא מחיים, שזה ודאי שלא פקעה טומאתו מבשרו כשקם לחיים. [ובזה פירש המהרש"א הטעם שלא שאלו האם מתים כשיקומו לתחיה מטמאין כמו ששאלו על בן השונמית, שמאחר שגופן בריה חדשה, פשוט היה להן שאין הם נחשבים כ"מתים" ולא יטמאון].

99. והיינו, שעל מנת לזכות ב"חכמה" אין זה

הנביא על ידי תפילתו לשנות מעשה בראשית, וכאלו לא מת כלל.

ב. החכמת בצלאל כתב להקשות בשם התוס' ישנים, מדוע לא שאלו אנשי אלכסנדריא את שאלתם על בן הצרפתי שהחיה אליהו [שקדם לאלישע] מהו שיטמא? ותירץ בשם ה"כנסת יחזקאל" על פי דברי הירושלמי שאין גוף המת מטמא, אלא הכח שהמתו, והיינו החטא, מטמא [וכן כתב הרמב"ן בתחילת פרשת חוקת והוסיף שזהו הטעם שצדיקים אינם מטמאין], ולפיכך לא שאלו על בן הצרפתי, משום שהגמרא בסנהדרין קי"ג מבארת שכל מיתת בן הצרפתי היתה כדי להכריח את אליהו הנביא להחזיר מפתח של מטר להקב"ה [בתמורה למפתח "תחיית המתים" שיקבל לצורך החיאת בן הצרפתי]. נמצא, שלא מת מחמת חטא, ולפיכך פשיטא שאינו מטמא [ובזה תירץ את הקושיא כיצד נטמא אליהו הנביא, למאן דאמר שהוא כהן, לבן הצרפתי. עיין תוס' ב"מ קיד ב.]. מה שאין כן בן השונמית אפשר שמת בחטא אביו ואמו, ולפיכך מטמא.

98. התוס' כתבו, הטעם שלא שאלו על בן

והוינן בה: מאי קאמר לחו שירבה בישיבה, והא הדבר תלוי ברחמי שמים שהם תלויים בתפילת האדם?

ומשנינן: דאיבעי לתרוייהו — דהא בלא הא לא סניא.

ב. מה יעשה אדם ויתעשר?

אמר להן: ירבה בסחורה⁽¹⁰⁰⁾, וישא ויתן באמונה⁽¹⁰¹⁾.

אמרו לו: הרבה עשו בן ולא הועילו!

אלא: יבקש רחמים ממי שהעושר שלו. שנאמר "לי הכסף ולי הזהב".

ושוב הוינן בה: מאי קאמר לחו שירבה בסחורה? והרי הדבר תלוי ברחמי שמים?

ומשנינן: דהא בלא הא לא סני.

ג. מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים?

אמר להם: ישא אשה החוגנת לו ויקדש עצמו לשמש בצניעות⁽¹⁰²⁾ בשעת תשמיש.

אמרו: הרבה עשו בן ולא הועילו!

אלא: יבקש רחמים ממי שהבנים שלו, שנאמר "הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן".

מאי קא משמע לן — דהא בלא הא לא סני.

מאי שכר פרי הבטן?

אמר רבי חמא ברבי חנינא: בשכר שמשחין עצמן בבטן מלהזריע כדי שתזריע אשתו תחילה — נותן לו הקב"ה שכר פרי הבטן⁽¹⁰³⁾.

שנינו במשנה: בית שמאי אומרים כל הנשים מתות נדות.

והוינן בה: מאי טעמייהו דבית שמאי?

אי נימא משום דכתיב "ותתחלחל המלכה", ואמר רבי: מלמד שפרסה נדה, והבא נמי — כל אשה בשעת מותה, אנב ביעתותא דמלאכא דמותא, חזיא דם נדה.

והאנן תנן איפכא: שחרדה מסלקת את הדמים!

הא לא קשיא.

פחדא, שהיא דאגה המתמשכת — צמית את הדם מלבוא, ולכן אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה הרי היא טהורה.

אבל ביעתותא, שהוא פחד פתאומי, וכגון הכא, בהופעתו הפתאומית של מלאך המות

שזהו "מילתא דפשיטא" שמצווה עליו כל אדם במשאו ומתנו, ולפיכך פירש שישא ויתן באמונה שהעושר מאת הקב"ה וברצות ה' יעשיר איש.

102. כן פרש"י ועיין בהערה הבאה.

103. הגמרא לעיל [לא] לומדת מן הפסוק "אשה כי תזריע וילדה זכר", שכאשר האשה מזרעת תחילה היא יולדת זכר. [אלא שלפי זה, זהו

מועיל שירבה בישיבה ויתחכם, שזהו המהלך הטבעי הרגיל, ולפיכך צריך תפילה כדי לזכות בחכמה שהיא מ"שולחן המלך".

100. בהגהות הגר"א כתב שתיבות "ירבה בסחורה" נמחקות.

101. בפשיטות כוונת הגמרא שיהא משאו ומתנו עם הבריות ביושר, ואולם כתב הבן יהוידע